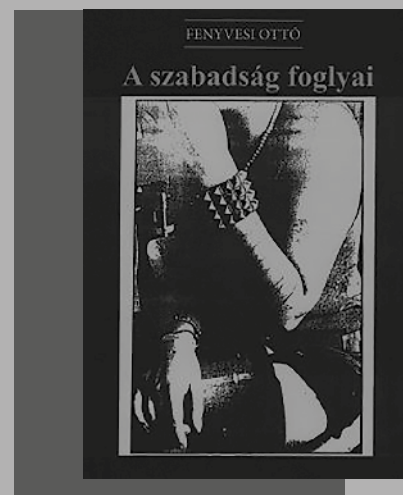


Bakonyi István

## Fenyvesi Ottó *A szabadság foglyai*



Esszék, képek, toldalékok, törlések. Ezek az alcím szavai. Jelzik, hogy ez egy nagyon komplex könyv. Persze ez Fenyvesi Ottótól nem szokatlan, hogy csak 2009-es, *Némely részletek* című kötetére emlékeztessek. Ott pl. a naplónak volt különleges szerepe. Itt és most inkább az esszének, de ezen kívül akad benne jócskán más műfajú írás is. Miniportrék éppúgy, mint a publicisztika legjobb jegyeit is fölmutató kísérletek.

Az összetettség természetesen a testvérműzsákat is jelzi. Hiszen szerzőnk nemcsak író és költő (ez év tavasza óta József Attila-díjjal elismerve), hanem képzőművész (lásd kollázsai) és a zenében, főleg a rock and rollban, valamint a punkban járatos „elmélet- és gyakorlatíró” is. Így lesz teljessé alkotói személyisége, eddigi életműve. És élete is, amit meghatároztak a történelmi tények. A délvidéki származás, Tito Jugoszláviájának bonyolult, a kultúra szabadságát is viszonylagosan biztosító, soknemzetiségű világa, majd a szörnyű háború kitörésekor az áttelepülés Veszprémbe. És talán a legfontosabb: a vajdasági és az összmagyar irodalmi életben kivételes értéket jelentő, hajdani folyóiratban, az Új Symposionban betöltött szerepe.

„Fenyvesi Ottó könyve a múlt tapasztalatainak összegzése, ugyanis az emberi lét a nyomtalan eltűnés és a megőrzés között lebeg.” – olvassuk a fűlszövegben. Ha ez így van, akkor valóban fontosak azok a tettek, amelyek jellemzik szerzőnket. S e tapasztalatok a művészettel, a közgondolkodással éppúgy kapcsolatosak, mint a politikával és a történelemmel. És persze a hajdanvolt ifjúság lendületével, az avantgárd mindent elsöprő energiájával. Ám, ahogy Orcsik Rolandnak adott, kötetzáró interjújában mondja: „A társadalmi gyakorlat szempontjából ma már inkább konzervatív vagyok, bár szellemi-művészi síkon anarchista maradtam.”. Ellentmondás lenne ez? Aligha. Inkább nevezném normális hozzáállásnak.

Tapasztalat, emlék pedig van elég. És írónk az eltűnt idő nyomába ered, lépésről-lépésre. Sőt, van úgy, hogy az eltűnt barát, jelesül Sziveri János nyomába... Közben alapfogalma a szabadság. Amit meglelhetett még a diktatúra keretein belül is, hiszen Jugoszlávia mégis csak egyfajta sziget lehetett ebben a tekintetben is a szocialista világban. Természetesen a keretek között, hiszen pl. a fent jelzett folyóiratnak azért megvolt a baja a rendszerrel. (Miként mifelénk is, mondjuk a Tiszatájnak, a régi Mozgó Világnak vagy éppen az Új Forrásnak.) A megidézett kortársak és barátok is hasonló eszmények szerint éltek vagy élnek: Tolnai Ottó, Ladik Katalin, Végel László, Sziveri János, Zalán Tibor, Fehér Ferenc és mások. Rangos névsor, csupa jeles, korszakalkotó szerző. A műfajok sajátosságából következik, hogy Fenyvesi hangja szubjektív, érthetően elfogult. Ám mindez nem gátolja értékítéletét és elemzőképességét. Van benne némi nosztalgia is, hiszen a letűnt korszak irodalma, zenéje és képzőművészete egy életre meghatározta létezését.

Igencsak meggyőző az a vallomás, ami Tolnai Ottóról szól. Többek között ilyen mondatokkal: „Nehéz róla írni. Műveinek olvasása különös élvezet, mint az úszás, a bűvárkodás vagy az ejtőernyőzés. Izgalom, reszketés, lúdbőrzés. Jó és hálás nyersanyag.”. Egyértelmű és világos mondatok. Mögöttük ott húzódik meg a szeretet. Az sem mellékes, hogy a hagyomány és az újítás együttes erejét hangsúlyozza, különös tekintettel az avantgárd frissítő erejére. Másutt arról is olvashatunk, hogy ez a megújulási törekvés a vajdaságiak körében meghatározóbb, mint az anyaországiak esetében. Ez utóbbira jellemző az „újholdas” finomság, amíg a délvidéken a nyersebb, szókimondóbb hangnem.

A meghökkentésben, a formabontásban, a polgárpukkasztásban jeleskedő Ladik Katalint is fontos írás idézi meg, *Elindulnak a bulldózerek* címmel. Tömör műelemzésekre is futja erejéből, miközben fölvezolja a kivételes jelenséget. „Ars poeticájának szerves része volt a női princípium, a művészet női aspektusa. Igazi áttörést jelentett ez számára művészi pályája kezdetén 'egy eldudvásodott térség' közepette.” – írja. Itt jegyzem meg, hogy a kötet gazdagságához tartoznak a jól megválogatott fotók, melyek között portrékat éppúgy találunk, mint dokumentumokat a megidézett társakról, vagy éppen a jelenséget vizuálisan érzékeltető képeket. Néhol a meztelenség szépségével...

Olvashatunk a hajdan pezsgő jugoszláv szellemi életről, a 70-es, 80-as évek idejéről. Ám az Új Symposition 1983-as szétverése is része a történetnek. És a kiemelkedő szerzők közül méltán szól Fehér Ferencről, aki egykoron a vajdasági irodalom egyik legolvasottabb költője volt. *Az eltűnt barát nyomában* pedig Sziveri Jánost állítja a középpontba. Közben felidézi az egyik 70-es évekbeli mártélyi művésztábor, a dorbézolást, az ivást és a diskurálást. A tevékeny és világmegváltó szándék körítéseit. És közben leír egy nagyon fontos mondatot: „... a barátság nálam nincs megrendítőbb, mélyebb emberi kapcsolat”. És nemcsak a barátság megrendítő, de ez a szép emlékezés is – tehetjük hozzá. Ezek a baráti kapcsolatok a 83-as betiltás után tovább erősödtek.

A *Néhány akvarell* eleven, izgalmas írás a korabeli délvidéki viszonyokról, az áttelepülésről, a jugoszláv háborúról, és közben főleg Zalán Tiborról. Aki „... fenegyerek volt, az irodalomban, költőként és szerkesztőként egyaránt. A nők bálványa, ugyanakkor kiváló családapa.”. Van persze ebben némi keser-édes jelleg is, bár ez inkább a *Volt egyszer egy Jugoszlávia* c. írást, elemzést jellemzi. Keser, mert tudjuk: az ún. el-nem-kötelezett jellegnek igencsak megvolt az ára Tito birodalmában. Szörnyű tetteket végrehajtó afrikai diktátorok díszes társaságában. De az is tény, hogy más szempontból a térség országai közül itt mégiscsak más viszonyok között éltek az emberek. Mesterséges jellege aztán lelepleződött a szétzabdaltság bekövetkeztekor. Édes persze az emlékezés azért is, mert szól az ifjúságról és a művészi szabadságról. Szó esik a kamaszkor legszebb melleiről és a kortárs szerb és magyar irodalom jellegzetességeiről.

A kötet cím-adó írás pedig fontos eszmefuttatást tartalmaz a rock and roll és a punk történetéről, a szubkultúra jelentőségéről. Fenyvesi Ottó tájékozottsága és szenvedélye lenyűgözi az olvasót. A személyes vonzódás, a sok értő és tömör értékelés hitelesíti művét. A vendégközvegek szervesen épülnek be szövegébe, és korrekt a felhasznált folyóiratok megjelölése is. Szorosan kapcsolódik mindehhez az az írás, amelyben megismerhetjük a Ramones nevű híres punk-együttest, és legfőképpen a magyar származású, Erdélyi Tamásként született zenészt és társait. Beleélhetjük magunkat ebbe a sajátos, lázadó világba, a megalkuvásokat nem ismerő, és gyakran önpusztító szellemiségbe.

Fenyvesi Ottó szellemisége, élettörténete, kultúrája, emberi magatartása pedig az említett Orcsik-interjú 24 kérdéséből és az arra adott válaszokból már-már a teljesség igényével áll elénk. Az alaposan felkészült kérdező jól készítette elő a gondolatok folyamát, és sokat segített alanyának. Értékes befejező mondatai így szólnak: „Érdekelnek a sajátos emberi sorsok, de a hétköznapi fragmentumai is. Figyelemmel kísérem a 'szép, új világ' alakulását, különösen a szubkultúrák, az értelem kicsi szigetei, a szépirodalom lehetőségei és a Tisza-virágzás érdekelnék.”. Bizony, igaz, hogy csak a mi Tiszánk virágzik... Irodalmunk, és benne Fenyvesi Ottó életműve azonban egyáltalán nem kérészetelű!

(*Művészetek Háza, Várucca Műhely Könyvek 36., Veszprém, 2014.*)